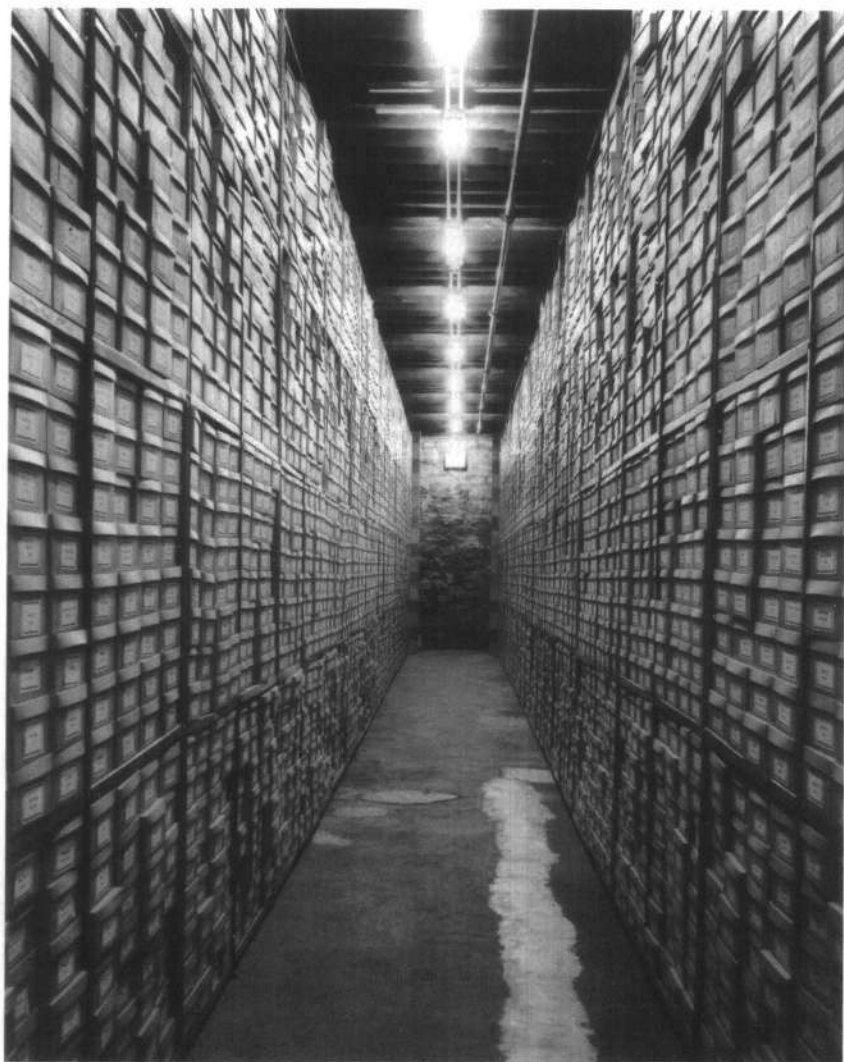

Redactioneel

Dit themanummer van het *TMG* is geheel gewijd aan verleden, heden en toekomst van de audiovisuele archivering in Nederland. Er is alle reden om bij archivering stil te staan, want of het nu de films, radio- en andere geluidsopnamen, televisieprogramma's of schriftelijke documentatie betreft die ze bewaren, de audiovisuele archieven zijn onmisbare schatkamers voor mediahistorici. Gezien de toenemende 'mediahonger' is het geen toeval dat ze nationaal en internationaal steeds meer in de belangstelling staan.¹

Dat diezelfde audiovisuele archieven met grote achterstanden kampen is genoegzaam bekend. Zo was in september 1999 nog in de pers te lezen dat er een bedrag van 360 miljoen gulden nodig was voor het duurzaam behoud van de Audiovisuele Collectie Nederland. Het feit dat nu juist dit begrip werd gehanteerd betekende op zich een belangrijke stap voorwaarts. Het is een afgeleide van het begrip Collectie Nederland dat in 1990 door de staatssecretaris van cultuur werd geïntroduceerd in de nota *Kiezen voor kwaliteit. Beleidsnota over de toegankelijkheid en het behoud van het museale erfgoed* en dat verwijst naar een samenhangend collectiebeleid op macroniveau, waarbij het afwegingskader wordt gevormd door het totaal van de in Nederland aanwezige collecties. Dat er negen jaar na de publicatie van de nota ook gesproken werd van de Audiovisuele Collectie Nederland betekende dus een (late) erkenning van het feit dat ook audiovisuele producten deel uitmaken van het nationale culturele erfgoed.

Van groot belang is de creatie van een nationale infrastructuur geweest, met het Nederlands Audiovisueel Archief en het Filmmuseum als belangrijkste 'spelers'. Een substantieel deel van de bijdragen aan dit nummer is dan ook afkomstig van medewerkers van deze beide instellingen. Op een lager niveau is er een – weliswaar nog niet geheel vlakdekkend – complementair netwerk van regionale audiovisuele archieven aan het ontstaan. In zijn bijdrage over het Noraa (Nationaal Overleg Regionale Audiovisuele Archieven) gaat Jos Wieland nader op dit netwerk in, terwijl Frank van der Maden meer specifiek de relatie tussen een dergelijk regionaal audiovisueel archief, in dit geval het Brabants Filmarchief, en lokaal opererende archiefdiensten bespreekt. Daarbij brengt hij ook het belang van deskundigheidsbevordering in de vorm van op maat gesneden, liefst gecertificeerde opleidingen en cursussen ter sprake. Dit thema plaatst Gonnie Oosterbaan in haar artikel over het beroep van av-archivaris in een breder perspectief.

Bron: G. Batchen
e.a., *Deep Storage*,
p. 81

Over de rol van wetenschappers in het stimuleren van de audiovisuele archivering in Nederland is elders al het nodige gepubliceerd.² De algemeen rijksarchivaris Fruin en het Nederlandsch Centraal Filmarchief, de taalkundige Louise Kaiser en het Algemeen Archief voor Taal en Andere Uitingbewegingen, de historicus Rolf Schuurmsma en het Geluidsarchief van de Rijksuniversiteit Utrecht en later de Stichting Film en Wetenschap; het zijn slechts enkele namen die in dit verband genoemd kunnen worden. Minder belicht zijn de initiatieven die vanuit de productiesector zelf zijn ondernomen. Het bekendste voorbeeld is ongetwijfeld de collectie van filmdistributeur en bioscoopexploitant Jean Desmet, een onderwerp waarop filmhistoricus Ivo Blom in 2000 met succes promoveerde.³

In 1919, het jaar waarin het eerste audiovisuele archief in Nederland werd opgericht (het reeds genoemde Nederlandsch Centraal Filmarchief), werd met de oprichting van een Haarlemse filmfabriek en journaalfirma de basis gelegd voor een ander archief dat nu voor verreweg de meeste Nederlanders synoniem is met historische filmbeelden: het Polygoonarchief. In een bijdrage over deze collectie laat Bert Hogenkamp zien hoe dit archief totstandgekomen, overgeleverd en veiliggesteld is. Dat laatste kon alleen dankzij de participatie van een medium dat altijd was beschouwd als de doodsvijand van het bioscoopjournaal: de televisie. Het door de overheid voor de Polygoon-collectie bedachte financieringsmodel van putten uit de omroepreserves bleek overigens ook voor andere audiovisuele conserveringsactiviteiten een uitkomst. Mede met het oog hierop werd in de tweede helft van de jaren tachtig en in de jaren negentig intensief overleg gevoerd tussen de vier nationale audiovisuele archieven. Piet van Wijk, die als directeur van Stichting Film en Wetenschap persoonlijk in de verschillende gremia zitting had, doet in zijn bijdrage verslag van de gemeenschappelijke zoektocht naar een zinnig en werkbaar model voor selectie. In diezelfde periode kwam ook een overleg tussen verschillende fotoarchieven en fotobewarende instellingen op gang. Ook in die wereld werd namelijk gezocht naar afstemming. Okke Groot, die is verbonden aan de Sectie Militaire Geschiedenis (SMG) van de Koninklijke Landmacht, gaat in zijn artikel in op de beheersbaarheid van fotocollecties in inhoudelijk en fysiek opzicht. Uitgangspunt zijn de ervaringen die op dit vlak zijn opgedaan bij het SMG-beeldarchief, een collectie die exemplarisch is voor veel fotocollecties van gelijkwaardige omvang.

Digitalisering is een sleutelwoord voor wat de activiteiten van de meest uiteenlopende hoeders van cultureel erfgoed betreft, van lokale gemeentearchieven die zich in toenemende mate geconfronteerd zien met stapels floppy's in plaats van met de vertrouwde riemen papier, tot nationale omroeparchieven die het zonder videobanden moeten stellen (*tapeless* tijdperk) omdat nullen en enen het hele productie- en uitzendproces bepalen (*digital workflow*). In zijn bijdrage stelt Arjo van Loo dat het verstandig is om de digitalisering te accepteren. Hij erkent dat er in het digitale domein geen sprake meer kan zijn van een van de sleutelconcepten in de archivaliek (en geschiedbeoefening), namelijk 'het origineel'. Maar daar staat volgens hem het voordeel tegenover van een snelle, individuele, niet aan plaats gebonden toegang tot een steeds verder groeiend bestand aan audiovisueel materiaal. Annemieke de Jong bespreekt de mogelijkheden die de digitalisering biedt om een einde te maken aan de traditionele achilleshiel van de audiovisuele archivering: de ontsluiting. Zij geeft een overzicht van wat automatische indexersystemen op dit moment wel en niet vermogen. Tot slot pleit Mark-Paul Meyer, conservator bij het Film-

museum, voor een interdisciplinaire filmrestauratietheorie die al naar gelang de noodzaak onder gebruikmaking van analoge of digitale technieken, recht doet aan de uitgangspunt om het publiek een 'echte cinematografische ervaring' te laten beleven.

Met dit nummer is het *TMG* definitief de eenentwintigste eeuw binnengetreten. Het bewijs is – zoals het een wetenschappelijk tijdschrift betaamt – in het notenapparaat te vinden. Daaruit blijkt dat websites hun entree als historische bron hebben gedaan. Maar hoe citeerbaar zijn die bronnen gegeven hun vluchtigheid? Wie heeft niet meegemaakt dat een website die aan de favorieten (*bookmarks*) was toegevoegd, enige maanden later 'uit de lucht' is gehaald en dus niet meer te raadplegen? Of dat de inhoud en lay-out een radicale 'update' hebben ondergaan, dat wil zeggen compleet veranderd zijn? Als de lezer bij controle onder hetzelfde adres een totaal andere website onder ogen krijgt als de auteur, op het moment dat deze zijn artikel schreef, kan dan de wetenschappelijke deugd van bronnenverificatie nog worden gerealiseerd? Het is een van de vele vragen die de nieuwe technologie met zich meebrengt. Het *TMG* zal er in de nabije toekomst zeker nog op terugkomen.

Gerwi Daniëls en Bert Hogenkamp

Noten

- 1 Dat blijkt ook uit recent verschenen themanummers van *Film History* (Moving image archives. Past and Future, vol. 12 nr. 2, 2000) en *Cinémaction* (Les archives du cinéma et de la télévision, nr. 97, 2000), die beide van de persen rolden op het moment van redactiesluiting van dit *TMG*-nummer.
- 2 Zie B. Hogenkamp, 'Het Nederlandsch Centraal Filmarchief', in: *Skrien* 137, september-oktober 1984, p. 60-62; Idem, "Van groot belang voor de wetenschap van den Mensch". Het Algemeen Nederlandsch Archief voor Taal en andere Uitingbewegingen, het Beeld- en Klankarchief en de Stichting Beeld- en Klankdocumentatie, 1938-1970', in: *Stichting Film en Wetenschap Audiovisueel Archief Jaarboek 1994*, Amsterdam 1995, p. 7-39; M. Lauwers, *De interviewcollecties van Stichting Film en Wetenschap. Een audiografisch overzicht. Deel I*, Amsterdam 1995.
- 3 I.L. Blom, Pionierswerk. Jean Desmet en de vroege Nederlandse filmhandel en bioscoopexploitatie (1907-1916), academisch proefschrift, Amsterdam 2000.